

приону да исправе оно што је фашизам учинио противу народних интереса, иако и у најбољој намери. Оваково решење изгледа да би било најзгодније за ликвидирање фашизма, који је почeo постајати једна европска невоља. Ма како се одсада ствари у Етиопији развијале, сигурно је да је фашистичка Италија ставила на пробу не само неке Велике Силе, него и привредно благостање једнога вредног, штедљивог и симпатичног народа. Проба је неповољно испала а фашизам изгубио много својих присталица у свету.

Јов. М. Јовановић.

Проблем славе Три случаја славе

Отишао је Александар Моиси ту недавно са ове земље на начин обичног човека. Болест његову новине нису пратиле с пажњом. Смрт његова није избацила велики сигнал. А Моисиу уметнику је цео свет долазио на ноге. Од свих пет континената се сакупљали људи на фестивале у Салцбург или Милано да гледају чудесну игру о животу и смрти Једермана. Знао је цео свет мршавог малог глумца за кога је важила реч из светог писма: »а језик је ватра«. Јер је Моиси играо духом, убеђивао само духовним средствима из себе.

А кад умре овај уметник кога је Бог из саме интелигенције своје створио, би тишина. Да ли је слава напустила Моисија пре но што је имао пуних педесет година? Да ли је Моиси, како из својих глума, тако и из свога умирања истерао »комедију«? Да ли је Једерман сишао једног дана заправо у гроб са гвозденом логиком изједначења са свима људима? Да ли су људи избегавали сваки театар око смрти глумца који једну лажну пару никада није протурио у својој уметности? Да ли је смрт међу милионима једермана нашла оног који је знао њен занат и прешао на ону страну без упутства и церемонија?

Чежња оних који су Моисија у жицу осећали, чежња за његовом правилном и провидном игром претвара се једнако у напор неког фиксирања. Узаман. Сценска уметност, једина живљена уметност, смртна је. Од најтрошијег у слави састоји се слава глумца; од популарности; од пљескања случајно сабране гомиле; од свирепе љубави која лудује за комедијантом. Моисиев однос према слави био је нарочит, и одвише логичан.

Пластику, боју и покрет Моиси је стављао далеко иза речи. Слику, као слику у огледалу, види човек, и после заборави каква је била. Реч је све, реч је и глумац и позориште. Моиси је једини велики глумац свога времена који је знао да ~~је број~~ ~~гласова при говору безбројан~~, и да сваки глас има значење. Он

се говори
и са јасноја ка
сушим што дес-
држимо, и

и слави

Моиси

је био на сцени суверен у интелектуалном смислу, не у романтичном. Познато је, играо је када је и гда могао са својим лицем и својом косом, са костимом црним или сивим који га није прерушавао. Гест, најумеренији гест умног разговора. Никада Моиси целу мишицу није избацио; лактози мирно стоје уз тело; карактеристичан кратак покрет шаке, тај филигријани покрет био је Моисиу довољан за све. Кад испадне на сцену, увек лак као перо, са текстом упијеним у мозак, очи гледалаца му падну на уста и претворе се у уши. Сад, сад ће онај оркестар гласова који творе речи и појмове; она дикција пуна чекића истиње и логике. Два три стиха, и распремљене су све неважне, буџачке перспективе, отстрањена свака комедијантска сујета, настаје ноблеса велике интерпретације, заштита генијалности и поезије.

Л трети
Крајња мета Моисијеве игре никада није била славан завршетак чина, него једно идеално ~~знање~~, један рефлекс нечег непролазног, истоветовање логике и етике. Никада зато овај глумац није играо комад просечан, низак, нити рецитовао текст у којем није било од вечнога. Ништа није истина што није вечно, господо! — говорило нам је све биће његово. Моиси је сагоревао на лепотама и истинама текста. Кад пробије рефлекс непролазног, Моиси глумац узмиче, комедије нема.

Шта раде на то партер и галерије? Пљескају, јер шта ће друго. На један једини, и највулгарнији начин казују људи своје поруке сценском интерпретатору. Пљескају, Моиси се јавља, ~~играјући~~ стоји миран и прав. Из стиснутих уста су речи: Хвала, али ви се варате. Ја сам најумеренији глумац на свету. Моја моћ служи триумфу духа, разума, речи. И још, велике моћи нису атрибути бића, нису из човека, него му долазе однекут изван њега, нико не зна одакле.

Репертоар Моисијев није био низ фигура и фабула, него: генијалност, смрт, непротивљење судбини, правда, слободоумље, магнет зла, и томе слично. Моиси је играо трагедије јасних идеја и логике, које људи неће. Те су трагедије, наравно, испреплетане са трагедијама страсти, и Моисиу је стога позориште тако често пљескало на погрешном месту. Неспоразум између славе и Моисија био је и остао велик. Тако је у сценској поеми Једерман главна ствар рефлекс и глас божје моћи, и не може се пљескати, и Моиси се брани, али свет и слава хоће да буче. Моиси, једном приликом, одједаред пре сече славу узвеши да говори молитву Очешашку. Ко је то доживео, доживео је тријумф глумца за какав позорница не зна. Из велике језе неког промуца: Па тога нема у тексту поеме. — Нема. — Нема сигурно нигде у световној књижевности цела молитва. — Има, и знате где? У причи младог и

7 у партеру

— што је овима нека — зелу

распушног официра руског на Кавказу, који се звао Лав Толстој. Логор, вече, труба, стишава се жамор светског и дневног живота. Збор војника, ~~себе~~, ~~капе~~, ~~громко~~ чита Очешаш, цело.

Слава Моисијева се је ћути¹. Гле чудног комедијанта који неће да посматрачи изгубе због њега владање собом, потпадну под његову моћ. Гле комедијанта који неће ране по срцима људи да копа, неће смрвљен аудиторијум, сматра да узалуд говори ако му слушаоци немају све своје духовне сile јаче но обично. Гле дрског малог комедијанта који слави заповеда да ћути, као што је император Аугуст жабама заповедао да умукну.²

Правилност и мирноћа су атрибути истине, па и атрибути сваке праве уметности. Моиси игра у театру са свешћу, са хармонијом. Хамлет³ није хаос, он има свој контрапункт, једно се провлачи кроз све: ~~хамлет~~ а нема места од сазнања ствари до дела. У том је логика и правилност те трагедије. Херој зна своју пропаст и расте с њом заједно, и то је склад и отсуство буке. Оно што плете карактере и судбине, тихо је. Дечко расте и зре без шума; човек се клони крају без шума. »Вика је Богу мрска«, стоји у једној древној песми.

Када се нечији уметнички дух знатно интелектуализује, романтизам сав уђе у пророчку моћ. Мерешковски је типичан за то у литератури; Моиси на сцени. То су уметници који траже да знају шта узнемирију целу генерацију⁴ човечанство, а не шта ће бацити у стање заноса случајне слушаоце. Језик Моисијев био је ватра сведочења. Тај луцидни, пламени рецитатор имао је зато према свему и сваком можда и одвише правilan и логичан однос: и према писцу драме, и према слушаоцима, и према слави. Према слави је бивао логичан и етичан до окрутности. Глумац, то је пут, начин израза, а није циљ. Не може човек са развијеним вишим бићем у себи, бити везан за друге људе, бити зависан од њих, бити им роб на неки начин. Не може то ни у случају позоришта, када је реч о посматрачима глумца, о људима који глумцу одобравају или не одобравају. Моиси се зато јављао на сцену и без сујете и без сујевере; херој који зна своју драму и катастрофу; глумац који је цео круг свога задатка свршио пре изласка на сцену. Заузимао је Моиси своје место на позорници као небеско тело своје у простору. ~~постоји је завршно путану~~. Исто је био Моиси иза кулиса што и на сцени. Тај глумац је имао увек у себи све што је приказивао.

Шта би на таквом уметнику могла дочекати популарност? Где је у таквој глуми прави моменат за пљескање? Како да се разгрлати галерија кад је натерана да мисли и главом и срцем?

Tresno

✓ Моисија

X уверење
Хамлет је

Заиста, Моиси је своју славу мучио. Никада није могла да ухвати где је комедија и опсена, и кад је тај немаскирани глумац ташт, љубоморан, опијен. Остаде Моиси жалац у месу глумца, критике, партера, славе.

* * *

Између прве две награде у лицеју и последње две награде у старости, прошло је педесет година живота и рада ~~про-
арбо~~ разредног француског прозаисте који се зове Андре Сиарес. У том отегнутом међувремену писац тај не искуси друго до ~~тумачаки~~ постојано и ~~коровање~~ своје егзистенције и стварања. Људи који су га ценили, и они су га на неки начин и ~~коровали~~. Данунцио га је једаред посетио, зато што му је књиге ценио; дивио се још и одличном пианисти Сиаресу; обећао му послати нека издања Дантеа, и никада га се више није сетио. Случај ~~његов~~, наравно, не отвара сасвим нову категорију, али је по бруталности и бесмисленом завршетку, јединствен.

Слава је једним својим делом сигурно романтична и луда. Али је другим својим делом рационална, и подлежи ипак неком закону и морању. Признање, то јест свест о заслуги нечијој и јаком имену, то је апсолутно логична последица рада и дара. Али, има заслужних људи који сами по себи, по свом комплексу спадају у »сиву браћу«, немају среће, ~~и~~ несрећа им се баш у преимућство увуче, и ти људи не искuse логичне последице своје вредности. У таквим људима обично има несклад између талента и карактера. Таленат племенит, топао; мисао луцидна, праведна; а природа охола, карактер непримирљив, злоћуд. Црте карактера увуку се и у талент. Талент их додуше апсорбује и постану и оне креативне, али ~~то су онда гворци~~ ~~и~~ ~~појачани~~ знања и ~~искусства~~, са емоцијама и визијама које и привлаче и плаше. ~~и~~ ~~и~~ ~~и~~ ваља кад цео човек уђе ~~и~~ писца. Не ваља кад писац такозвани понос и достојанство грађанина увуче у ~~и~~ посао књижевности.

Сиарес је чисто из карактера свог рискирао да не тешко пренебрише славу. А слава је извела над писцем и човеком стражевиту ствар која се зове искоровање. Искоровање је једно од најлукавијих, најнижих и најсвиредијих изума човечјег разума. У искоровању може лежати највећа неправда, злоћа интелектуална, ~~и~~ нак тихи злочин, икоровање подвости под ~~и~~ обрачун суд. Оно ништа не тврди и ништа не одриче; оно не оставља писан ни штампан документат; оно ћутити врстом отменог и равнодушног ћутања над лешином којој се ништа не дугује. Искоровање стоји над човеком као непомичан дебео црн облак из којег не пада ни киша ни град, али који једе не само сунчеве него и најтање месечеве

→ je tenu

неподвига

зраке. Ако ико, Сиарес је до дна искусио ~~што снага да~~ и код других људи. Уго Ојети, у својим *Cose viste*, прича о посети код чувеног француског вајара Бурдела, где је нашао и Сиареса. Сиарес је говорио о »зверском« Паризу и непризнавању Бурдела, уз »покрете угласте и агресивне и горким речима«. — »Вас, Бурделе, вас и борују, да, да...«

Награде у лицеју могу бити ствар опасна. Мали виртуозни дар лицејца одједаред открије да је креативан. Затим, као некада међу ученицима Христовим, међу лицејцима париским ~~ко~~ ^{Кренс} »мисао: ко би највећи био међу њима«. ~~И~~ међу ^{што} даровитима ^{силно поноситих} природе, које је боље не издвајати, јер оне и тако без неког размака не могу да живе. ~~Ако~~ ^{Но} им се не ода признање, ~~он~~ ^{тада} бледи од бола. Ако им се да награда, ~~и~~ усамљују се црвени од стида, срџбе, или неког сасвим неочекиваног осећања.

Тако отприлике почeo је млади Сиарес да филозофира неке мале болести^{у године}. Ако се тачно сећамо, Ниче је рекао да филозофија не чини добро узнемиренима, зловољнима, болесни-^има, јер их учини још болеснијима. Сиарес се усамљује, и све више негује гордост^у; ~~ко~~ се њоме држе и бране сви усамљени, сви који немају среће или осећају да је неће имати. Сиарес пише. Пише, наравно, ни да се допадне, ни да му се плати. »Ма што човек ради за туђе мишљење, то га унижава... сакати«... »Сведоци све кваре, комедијант стаје на место поета«. Међутим, објави оно што је писао. Њутање ~~проверавају~~ зато што је книга била добра, али на лицу био неки знак. Сиарес напише ~~и~~ бољу књигу, и ~~сада јој~~ с пуним својим карактером даде обележје дела које не жели ни допадање ни новац. Јави-^ше се у ситним новинама неке белешке. Сиарес претрпи, и повећа размак. Због удаљености, чинио се свету мањи него што јесте. Он онда сиђе на улицу, али хода њом као пустинjom. Људи опазише да је пролазник висок, блед, пламених очију, има косу до рамена, и да ју је зализао по лубањи очигледно лубање ради. Доконе мале новине прснуше у смеј. Сиарес бежи натраг у самоћу, и реагира поносито: трећу добру књигу — баци преко рамена. Има у тој књизи већ повише од оних савршено ~~и~~ ситних арабески Сиаресова стила, које блистају као змијчад на сунцу. Сад је био ред да признање полечи мало овог нескладног заслужног писца. Многи су га читали, сви ћутали.

Сиарес је јак и мудар, и не да се трагици. Горд је и закопчан. ~~Уосталом као и овај лепи наш свет који је саздао њега и све нас, и који се такође закопчава.~~ Сиарес улази у врсту аскезе: предузима херојско савлађивање себе и свих ствари. То само појачава независност тврдог човека и мислиоца. Ње-

Такође се

и то.

гово писање је врста резања у бакар: ударци ситни, чести, сигурни; црте се не бришу. Есеји његови, студије, то је сам пећени афоризам и дефиниција. Има у Сиаресу од истражног судије до песника све што уме видети и наћи, и наћи оно што још нико није нашао. А каже^т то на начин увек високо лите-раан, овде онде са нечим новински безобзирним. Благо онима којима ће се Сиарес дивити; тешко онима које ће узети на око да би се нагадио над неправедним и мизерним. Врло радо разрачунава са славом поводом неког славног или неславног великог човека или уметничког предмета. Од Калигуле до Бодлера. Од лепоте Ђенове до трагике разрушене француске цркве посвећене патрону с ума сишлих несрећника. Многом увређеном и закинутом дао је Сиарес одбрану ~~с~~ од златне и крвате истине. Медитација, поезија, критика, памфлет, све је у власти тог оригиналног посматрача, мислиоца, поета и ерудита. И уметника који нема признање ни блиставо име.

Некако се афористички стврднули у Сиаресу ~~е~~ сви његови квалитети. Сви афористичари су људи анализе и спора и гњева, људи који себе и друге цепкају и сумњиче, људи у којима је велика жеђ за вредношћу, и према томе велика и амбиција, па^т сујета. Сиаресово трпљење је импозантна ствар, права врлина. Онда једно презирање света јединствено, сачињено од врлина. Књиге његове доживљају четврто и пето издање, а писац је уклет, ћути над њим пријатељ и непријатељ. Присвајају људи фину његову литературу^{у начинома}, ~~и~~ ^{награду}, ~~и~~ ^{награду} или ~~и~~ ^{награду}.

На тихе и истрајне неправде и трагедије људи се навикавају. Тако се занимљиви^и писац Леон Блоа научио да целог живота просјачи милостињу од неколико франака писмима која су била литература и^иновчана вредност. Тако Леон Доде, један од најдаровитијих и најплоднијих писаца француских, у неку руку Ниче француског израза и речи, трпи да га свеједнако броје у новинаре. Тако је Сиарес, писац тридесетак одличних књига, навикао да га спомену једаред годишње, узгред, никада у друштву имена којима је раван и понекад далеко супериоран, и да га, тек некако у последње године, пусте ~~и~~ ^{од} боље да испуни^и ~~и~~ странице неке боље ревије. Наравно, те су »навике« ипак активног, не пасивног карактера. Ври на дну њихову процес. Побеђен или победилац? Чекам или не чекам? Праштам или мрзим? Париз је ето пун славе, свакојаке, освојене, зарађене, купљене, лутријски извучене, а један од најбољих француских мајстора пера чека смрт са две награде из лицеја. То заиста није весело. Али је ~~и~~ ^и далеко жалосније од тога ако је храбри и до чуда независни Сиарес ~~и~~ ^ипак још неки јавни спектакл славе.

~~Три случаја славе~~

Кроз писање његово, често на најлепшим страницама, ~~некада~~ тон горког процесања, бизарног суда сатисфакције. ~~најчешће ако је реч о ... На пример~~ Оглед о Калигули је узоран. ~~и све, и признај и чудовишту~~ оно што је добра снага! Али одједном избија много лична радост Сиаресова што је Калигула имао смелост да пљује на извесне славом освештане вредности. Тим путем идући, Сиарес је понекад заслепљен. Рубенс му није раван Ватоу. Гуно, ~~и~~ у многом чему над Вагнером. Понекад је свиреп, кажњава, говори речи бруталне, погане. Беклин је глупак. Лутер »запенуши бик«. Есеји о Аретину и Хенрику VIII-ом, то су памфлети од бичева и пљувачке. Па онда, исти тај Сиарес, пише арханђелски о Жани д'Арк; пише о Бодлеру прозу која је равна прози Бодлеровој, и која је ~~мелем правиј~~ Па онда, да би одахнуо од једних и других емоција, Сиарес ~~срче~~ »господску сухоту и фину свирепост« Лојолину. Бољи је, вели, такав верски борац од оних који »френетичну слину мешају са теологијом«. Ври ~~се~~ у Сиаресу. Стога, ~~се~~ мало даље ~~неопазице~~, почетак да говори у првом лицу. »Ја имам своју величину, и не трпим да ми тиранин чини милост прљајући је. Не дозвољавам, псето, да ме прљаш!«

Па онда, тај исти Сиарес отпутује из своје отаџбине, тамо где је непознат, али није и ћорован. У размацима времена напише о Италији и њеним великим људима и духовном благу три књиге, које су товари поезије, истине, лепоте. Али ни то још не беше доста. Следовале су друге књиге.

Слава Сиаресова осети најзад једног дана да брука њена није далеко. Узнемирио се и »зверски« Париз. Тиранима пуче пред очима да су били и без срца и без мозга. Па тај човек је дао Француској узориту литературу! Па тај човек никад прстом није макао да дође до ранга!... Али шта учинити, и како? Може ~~У~~мршави лав зализане гриве скочити на освету. Може некога раздерати, у гњеву. Може, ~~и~~ ~~и~~ ~~и~~ Измислише напослетку поступак лукав, елеатски: дадоше славу која сама у себи носи и противност себе, е да би се збунила и расцепила диалектика доброг диалектичара Сиареса. Досудише, брзо, брже, две велике новчане награде. Два чека, са вињетама Светог духа, из две куће у којима седе сами славни људи. Дадоше Сиаресу, једну за другом, велику награду за литературу Француске академије, и награду Друштва књижевника. Огреши се Париз и о логику, и о меру, и о укусу. ~~Расправљава са Сиаресом.~~

А Сиарес? Мршави лав зализане гриве ~~зажмурио је~~ Збунив са је — ~~не је узео~~ — ми се надамо — бесмисао догађаја.

* * *

Фјодор Шаљапин човек, персонификација је Русије. Својим растом изузетне висине, усправношћу и снагом, симболише он телесне темеље оне чудне земље чија огромност није ни до данас никоме јасна ни историјски ни политички. Уметник Шаљапин, то је други симбол, симбол једног фантастичног оријенталног цара који све има и све може, ~~али увек више боли~~
~~да сини оно што му је волје, него што му је задовољство,~~
 који се ваљда једини од свих царева на свету није заморио бити цар. Шаљапин певач и Шаљапин глумац, то је трећи симбол. То је као једна од великих катедрала са два различна торња, од којих се никада не зна који је виши, лепши, савршенији.

~~И~~ ~~К~~ ~~е~~ Шаљапин ~~сум~~ талената комедијских. Тај максимални сценски уметник у доба својих пуних енергија формално је мучио свој аудиториум ~~имајући~~ да ли у том цину са ~~стотину~~ срдаца и карактера није ипак психолог главно. Психолог, мало је рећи. Има ~~Шаљапин једну димамику и једну дијалектику моје осећајности за све људске~~. Он се прво као моћна река сав сруши у неки карактер, па онда устане у облику демона тога карактера да га до последње капи крви и суза изживи. И није Шаљапин то чинио само с карактером лица које игра, него са карактером оркестра, са карактером текста, са карактером публике своје и славе своје. Он, Борис Годунов, све је: музика, глума, реч, суд о свему томе. Једини такмач му је била слава, коју је опет искључиво он заражавао, гроznично, врућитки.

~~једнотворач~~
~~Шаљапин~~
 Велики живот је ~~б~~ у Шаљапину. Велик и јак, са ~~таким~~ оперативним моћима ~~која обнављају~~ форму егзистенција, све случајеве трагедија. Велики тај живот има у себи од оне оригиналне капи крви из које је никло све људство и све драме људске. Шаљапин, стога, глуми не у аналогијама него у узорцима. Он игра човека из свих функција својих.

Сада, Шаљапин хода по свету са мањим животом. Стар је. Глас певања је усахнуо. Довољан је још само за врсту певаног речитатива. Али глумац је још неизмеран; карактеролошки мозак још има концепата. Остарелост суши, стврђњава, стеже, круни, ломи глас певања. Велики глумац глуми сад и певача, и комедија је опет величанствена. Понекад се слушаоцу учини да онај речитатив није невоља и нужда, него нова креација. Такво певање прикладније грчевима Борисове савести него широка брујна арија која све покрива. Силни психолог триумфује и за певача. Оно речитативно припевање доноси једну језовиту савршеност дикције; гласови и слогови излазе за чистотом виолинских тонова, а акценти истине су тако моћни да се све ~~куће~~ слива у једно биће. Партер постаје јединствен, као њива.

Која ће

избориште

[X] 7 Итак наше наше съанско
издание, и года своих сущих енергия,
формовано въ мусахъ слогъ съчленъ съ
распоръ. Но и забытое възникъ предадено.
Съзъ на быхъзъ не забыто моли, съзъ на ф-
хънъ тъмънъ съзъ, съзъ пропукъ-
фасадъ съзънъ икономънъ поискаша на-
бе въ дѣлънъ ръстъ. Капъ за съзъ,
съзъ съзъ зонъ подаваши чудеса; Капъ
съзънъ Капъкънъ и съзънъ, съзъ зонъ
се ище ище съзънънънъ нѣжнънъ
възможъ съзънъ; Капъ съзънъ ~~и~~^{успехъ} Капъ
съзънъ съзънъ Донъ, Капъ съзънъ ~~и~~ на
зарата Капъ премънъ Донъ, Капъ зонъ;
съзънъ и съзънъ съзънъ съзънъ съзънъ
съзънъ и съзънъ съзънъ съзънъ съзънъ
Капъ съзънъ и неизвестъ съзънъ съзънъ
зарата Капъ ръстънъ Донъ на Капъ.
зарата Капъ ръстънъ Донъ на Капъ.

преда што Roja сматраа је ради са
им да најдемо некакву мрежу. Јасно је
врсено да се очекује да ће најављен
методици уникатног приступа чини подобрих
вредности. И данас, јако се саби, искључ
и другом, као ~~и~~ мотивија је ради
субјекту у којем Капакијер је интереси
није. Али ~~и~~ једног ^и монитору је ниске
да определите, као резултат, најчешћи је он
који дејствује онога Капакијера, симе Roja та
који је интересије Ради Роби и свечан
изложбама. Али се овде дуже да ће
Капакијер не уникатни, него, прости, ре-
зултатија субјекта. Че ће предложените
~~одлуке~~ че подржавају. Јасно је да и то
са Капакијером нисе Roje је уједно и
роби, али је због њега Капакијер
оптештеја Roju да ће бити, да
#

кападокийскому крепостному Рогу и
штабс-капитану, а кападокийскому сундаку -
раза и поганого обожия, а се Кападокийскому
крабу сабле обожия. Он, мавашин,
чех же: мусульмана, татарина, перса, сирия
и прочих воров. Где же мы же сапп
сраба дна морского? Ниже. Ниже се
мавашин оружие саблью, нередко се
сраба оружие саблью, где грозните и
где быстрые.

Недавно, када је Шаљапин ~~играо~~ Бориса Годунова, та се њива распукла. Један део слушалаца није разазнавао присутне и отсутне елементе певача и глумца, а други јесте. Раскомаданим својим гласом Шаљапин је певао како је могао; глумац је играо савршено, потресао душе и тресао тела. У ситним паузама, док се стари Шаљапин закашљавао и искашљавао, настајало је ~~мотрење~~ (необично) Партер је мерио Шаљапина, слава је мерила партер, Шаљапин је мерио славу.

А кад та ситна пауза прође, одахну све. Борис Годунов је, ~~сасвим~~ у рукама глумаца и психолога савести. Шаљапин глумац је тако комплетан, силен и страшен, као велики убојни брод. Људи пљескају хистерично; бучи име Шаљапина. Шаљапин није уморан, није угашен! Струји у њему Борис као његова рођена кrv. Слава великим Шаљапину!

Велики? Шаљапин је доиста већи но обично. Онако као што је залазеће сунце веће но обично; и као што је већи но обично брод који се бори са оним што је јаче од њега, бори се да не пропадне, али га мрачна дубина гута. Шаљапин излази на сцену изазиван од света и славе, он прилази близу публици, чак и говори, али са свим тим он се ипак фатално удаљује. Са сцене пири хладно. Бука још траје, ~~а~~ Партер се нагло рони у велиkim блоковима, и остају црна шупља места. Има се језиво осећање брода који тоне. Никада више!

Исидора Секулић.

ко Галерија

Јутро од седефа

Ветар гони вале,
А лађице мале
У затону стоје
Кô дечије лађе
Од блиставе грађе
И седефне боје.
Плаво море шуми
и дишу наранче,

А лађице мале
Блистају кô зора
Или као школјке
Из бисерног мора.

(Из књиге: Сличице на седефу.)

Драгутин Радовић.